

Jazyková expertíza internetovej komunikácie

Language expertise of Internet communication

MAGDALÉNA KRAJNÍKOVÁ¹, SOŇA MASNICOVÁ², MÁRIA HUMENSKÁ³

Abstrakt

V príspevku sa autorky zaoberajú možnosťou jazykovej expertízy v internetovej komunikácii. Pomerne naliehavá potreba jazykovej expertízy textov v kyberpriestore súvisí so stále významnejšou hrozbou šírenia nebezpečných dezinformácií. Autorky urobili základnú sondáž významnosti znakov pre kriminalistickú jazykovú expertízu textov tohto druhu. Výsledkom je porovnanie výberu jednotlivých znakov v základných formách internetovej komunikácie mužov a žien. Výsledky naznačujú, že okrem obsahu textu je možné špecifikovať text muža a text ženy aj používaním grafiky v písomnom prejave. Práve tieto prvky môžu byť pri zjednodušenej komunikácii náhradou za chýbajúce slová v texte.

Kľúčové slová

jazyková expertíza, dezinformácie, internetová komunikácia

Abstract

In the article, the authors deal with the possibility of linguistics expertise in Internet communication. The relatively urgent need for language expertise of texts in cyberspace is related to the increasingly significant threat of the spread of dangerous disinformation. The authors made a basic survey of the significance of signs for forensic linguistic expertise of texts of this kind. The result is a comparison of the selection of individual sign in the basic forms of Internet communication of men and women. The results indicate that, in addition to the content of the text, it is possible to specify the text of a man and the text of a woman by using graphics in written speech. It is these elements that can be a substitute for the missing words in the text in simplified communication.

Key words

Linguistics expertise, disinformation, Internet communication

DOI

<http://dx.doi.org/10.37355/fvpk-2024/1-08>

---

1 JUDr. Magdaléna Krajníková, PhD., odborný asistent na katedre kriminalistiky a forenzných vied, Akadémia Policajného zboru v Bratislave

2 Doc. RNDr. Soňa Masnicová, PhD., docent na katedre kriminalistiky a forenzných vied, Akadémia Policajného zboru v Bratislave

3 Mgr. Mária Humenská, PhD., externá spolupracovníčka katedry kriminalistiky a forenzných vied, Akadémia Policajného zboru v Bratislave

V súčasnosti je pod gesciou Ministerstva vnútra SR na Akadémii PZ v Bratislave realizovaná časť národného projektu s názvom „Zvýšenie odolnosti Slovenska voči hybridným hrozbám pomocou posilnenia kapacít verejnej správy“. Okrem Akadémie PZ v Bratislave sú ďalšími partnermi projektu Ministerstvo obrany SR, Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR a Úrad vlády SR. Nárast dezinformácií a klamlivých informácií a nízka miera všeobecnej vedomosti o problematike si vyžiadala riešenie aj vo forme vzdelávacieho programu.

Pojem dezinformácia nebol zatiaľ v Slovenskej republike kodifikovaný. Väčšinou sa preberajú definície uvádzané v odborných publikáciách či v oficiálnych európskych dokumentoch, ktoré sú si podobné a vystihujú podstatu. Informačné operácie môžu okrem cieleného šírenia potenciálne škodlivých informácií zahŕňať aj zber citlivých údajov, podnecovať ľudí k akcii (násilnej alebo nenásilnej) a otvorene alebo skryte propagovať určitú stranu. Informačné operácie zamerané na zber citlivých údajov vykonávajú štátni aj neštátni aktéri (zahraniční aj domáci), ktorí sympatizujú s útočníkom a pomáhajú mu dosiahnuť stanovený cieľ. Títo aktéri čoraz častejšie využívajú sofistikované stratégie, aby mohli ovplyvňovať verejné diskusie, prehlbovať polarizáciu spoločnosti, vytvárať čoraz početnejšiu skupinu obyvateľstva, ktorá neverí žiadnemu oficiálnemu zdroju a ľahšie tak podlieha manipulácii. Zámerné, systematické a rozsiahle uskutočňovanie informačných operácií predstavuje jednu z najvážnejších a najaktuálnejších výziev v oblasti hybridných hrozieb.

V kontexte šírenia potenciálne škodlivých informácií zahŕňajú informačné operácie pomerne veľké množstvo prvkov, ako sú aktivity aj spôsoby realizácie. Mnohé z nich sú všeobecne známe a nositeľom hodnoty pri ich využívaní je jazyk vo všetkých svojich formách. Národný bezpečnostný úrad v krátkom slovníku hybridných hrozieb uvádza:

- „*Fake News* (slovenský ekvivalent: falošné správy) – informácie, ktoré zámerne napodobňujú formát spravodajstva alebo iného produktu žurnalistiky, pričom ich tvorcovia úmyselne zavádzajú svoje publikum skresľovaním reality.
- *Hoax* (slovenský ekvivalent: podvod, žart, klamlivá správa) – virálne šírená falošná správa alebo úmyselné klamstvo. Zväčša má tri typické znaky: naliehavosť, odkaz na iluzórnu autoritu (napr. na policajný zdroj, neexistujúce vedecké výsledky) a žiadosť o šírenie ďalej. Častým zámerom je vyvolanie paniky či strachu.
- *Propaganda* – aktivita zameraná na šírenie určitej myšlienky, zdôrazňujúca iba jej pozitívne aspekty, šírená s cieľom presvedčiť publikum o jej správnosti. Má spravidla ideologickú, náboženskú, či politickú konotáciu. Na rozdiel od reklamy či propagácie propaganda nemá komerčný rozmer.
- *Konšpiračná teória* (slovenský ekvivalent: konšpirácia, anglický ekvivalent: conspiracy theory) – teória, ktorá vysvetľuje udalosť alebo súbor okolností ako výsledok tajného sprisahania (konšpirácie), zvyčajne malou mocnou skupinou osôb. Takouto skupinou má byť zväčša vláda, predstavitelia tajných spolkov, organizácií alebo inštitúcií, jedna alebo viacero spoločne pôsobiacich firiem alebo predstavitelia štátov, národov, náboženstiev, či dokonca mimozemské civilizácie. Konšpiračné teórie odmietajú všeobecne akceptované vysvetlenie udalostí alebo vysvetľujú udalosti, na ktoré pri súčasnom stave poznania neexistuje objektívna odpoveď.

- *Dezinformácia* (slovenský ekvivalent: úmyselne falošná informácia, anglický ekvivalent: disinformation) – overiteľne nepravdivá, zavádzajúca alebo manipulatívne podaná informácia, ktorá je zámerne vytvorená, prezentovaná a šírená s jednoznačným úmyslom klamať alebo zavádzať, spôsobiť nejakú ujmu alebo zabezpečiť nejaký zisk (napríklad hospodársky či politický). Dezinformácia často obsahuje element, ktorý je zjavne pravdivý, čo jej dodáva na dôveryhodnosti a môže tak skomplikovať jej odhalenie. Medzi dezinformácie nepatria neúmyselné chyby v spravodajstve, satira a paródie, ani správy a komentáre naklonené jednej strane, ktoré sú takto zreteľne označené.
- *Malinformácia* (slovenský ekvivalent: škodlivá informácia, anglický ekvivalent: malinformation) – informácia, ktorá je založená na realite, šírená úmyselne s cieľom spôsobiť ujmu, poškodiť povesť inej osoby, napríklad nenávistné prejavy.⁴

V kyberpriestore sa komunikuje prevažne písomnou formou. Komunikácia cez internet sa zásadne líši od tej, s ktorou sa stretávame každý deň. Zvyčajne na webe svojho komunikačného partnera nevidíme i keď, samozrejme, komunikujeme aj prostredníctvom takých platforiem (Skype alebo iné podobné platformy), ktoré to umožňujú.

„Nečítame“ mimiku a gestá komunikačného partnera, nepočujeme farbu, tón jeho hlasu a pod. Internetová komunikácia si vyvinula svoju špecifickosť a do veľkej miery sa riadi vlastnými pravidlami. Vďaka internetu má naša písomná komunikácia celkom nový charakter. Pri komunikácii predpokladáme istú kultúru vyjadrovania a znalosť spisovného jazykového prejavu, počítame s tým, že komunikujúca osoba ovláda pravidlá písomného jazykového prejavu a dokáže korigovať a upravovať svoj písomný jazykový prejav.

„Jazyk prezrádza o človeku všetko – nielen o jeho ľudských hodnotách, mentálnom ustrojení, ale aj o hierarchii hodnôt, ktorými sa prezentuje vo svojom jazykovom prejave.“⁵ V jeho prejave sa totiž odrážajú jeho vyjadrovacie schopnosti, profesia, odborné znalosti, miestna príslušnosť, vek, pohlavie...

Komunikujúci na internete „dokáže (...) vysloviť aj to, čo by inak zoči-voči nepovedal možno ani svojmu najbližšiemu. Jazykovo sa pritom takisto prezentuje vo svojej najvlastnejšej podstate. Aj v tomto prípade totiž platí, že jazyk prezrádza o človeku všetko – nielen o jeho ľudských hodnotách, mentálnom ustrojení, ale aj o hierarchii hodnôt, ktorými sa prezentuje vo svojom jazykovom prejave.“⁶

Medzi základné vlastnosti písomnej komunikácie patrí:

- Autor písomnej výpovede má viac času na prípravu, než autor ústnej výpovede.
- Keďže tento autor nevidí adresáta svojho prejavu, nemusí mu počas produkcie textu venovať pozornosť.
- Autor nemá možnosť počas produkcie textu overovať si kód (nemá možnosť zistiť, či príjemca rozumie komunikačnému zámeru).

4 <https://www.nbu.gov.sk/kyberneticka-bezpecnost/nbac-slovnik-hybridne-hrozby/index.html>

5 Findra, J. *Elektronická komunikačná sféra a jazyk internetovej komunikácie*, s. 14.

6 Findra, J. *Štylistika internetových textov*, s. 2.

- V písomnom prejave dominuje vecnosť, sústredenie sa na obsahovú stránku výpovede.
- Dominujú v ňom ustálené modely komunikácie.
- Písané prejavy sa v porovnaní s ústnymi vyznačujú väčšou explicitnosťou, presnosťou a diferencovanosťou.
- Výpoveď má podobu súvislého, neprerušovaného textu.
- Čitateľ textu taktiež nevidí jeho autora, preto mu nemusí venovať svoju pozornosť.
- Autor sa často pokúša opísať okolnosti a podmienky vzniku komunikátu, kompenzuje tým neprítomnosť adresáta.
- To, či prijímateľ bude text čítať, závisí od jeho obsahu a od toho, do akej miery text zodpovedá jeho potrebám.⁷

Ako sme už uviedli, internetová komunikácia má svoje špecifická a osobitosti, ktorými sa odlišuje od bežnej písomnej komunikácie, napr. časom a dĺžkou odozvy, adresnosťou, pripravenosťou alebo formou. Texty, ktoré vznikajú v rýchlosti, sú často neusporiadané, dokonca niekedy aj nezrozumiteľné. Zvyčajne je to vtedy, ak sa autor snažil odpovedať napísať čo najrýchlejšie, a tak si svoj text ani neskontroloval. Bežne sa stáva, že komunikujúci sa vo svojom písomnom prejave dopúšťajú štylistických a gramatických chýb.

Dodržiavanie pravidiel písomného prejavu je veľmi individuálne. Nedodržiavanie jazykových noriem je jednou z najvýraznejších špecifik internetovej komunikácie. Rýchlosť komunikácie je na úkor pravopisných noriem, ide o porušenie normy, a to najmä pri používaní interpunkcie, veľkých písmen, ale aj dodržiavania spisovnej normy i/y v slovách.

Internetová komunikácia má svoje mimojazykové prostriedky. Ide najmä o emotikony, „smajlíky“, opakovanie písmen alebo skupiny písmen v určitom slove, nadužívanie interpunkčných znamienok a veľkých písmen. „Smajlíky“ slúžia ako ukazovateľ nálady autora, alebo jeho postoja, a snahu autora písomne vyjadriť napr. náladu (radosť, hnev), čo by bolo v ústnej komunikácii vyjadrené napr. úsmevom alebo zvýšeným hlasom.

„Písmo v sebe ukrýva obrovský potenciál a človek, ktorý ho ovláda, má v rukách doslova až neuveriteľnú moc.“⁸ Potenciál písomného prejavu sa však v plnej miere začal rozvíjať až s nástupom internetu. Slovo sa dá použiť na komunikáciu, ale aj na zastrašovanie, manipuláciu a dezinformáciu a iné negatívne javy. Vďaka lingvistickému rozboru je často možné určiť, kto daný text napísal, odhaliť páchatelov trestných činov, demaskovať falošné správy a i. V súčasnej dobe internetu, keď je väčšina zverejnených textov napísaná elektronicky a podpísaná nickom/prezývkou/falošným menom, sa môže zdať, že páchatelia trestných činov či autori falošných správ sú anonymní a beztrestní, no nie je to celkom tak.

Odkiaľ daný text pochádza, môže byť preukázané napr. využitím IT a určením IP adresy. Niekedy to však nepostačuje. V jednom z prípadov z jazykovej expertízy, keď viac ako 70 ľudí používalo jeden server a jeden z nich posielal výhražné e-maily, práve lingvistická analýza zaslaných textov dopomohla k identifikácii pisateľa.

⁷ Vaňko, J. *Komunikácia a jazyk 1*, s. 104–105.

⁸ Leary, T. *Chaos a kyberkultúra*, s. 77.

Jazyková expertíza môže pomôcť pri identifikácii autora internetového textu, kedy za text považujeme aj SMS, e-mailovú komunikáciu, správy zasielané prostredníctvom rôznych aplikácií (napr. Messenger), na základe rozboru jeho tzv. jazykového idiolektu.

Idiolekt (z gréckeho *idios* – vlastný, *lexis* – reč) je jazykom používateľa jazyka v danom období jeho vývoja, tzn. že sa prirodzene spolu s človekom vyvíja. Idiolekt človeka (individuálny jazyk) spoznávame z textov, ktoré táto osoba produkuje. Znak idiolektu sa prejavujú stupňom znalosti slovnej zásoby a gramatiky všeobecného jazyka, ako aj individuálnymi tendenciami používať určité slová v určitých situáciách a určitým spôsobom ich kombinovať. Idiolekt je súbor jazykových znakov charakteristických pre danú osobu: množstvo slov, ktoré používa, najčastejšie volené slovné spojenia, použitá interpunkcia, syntax, najčastejšie jazykové chyby, spôsob spájania slov, stavba viet a ďalšie.

Idioštyl je štýl samotného textu, ktorý sa rodí z psychosociálnej identity autora a jeho interakcie s komunikačnými partnermi a celkovým kontextom komunikácie. Výsledný spôsob prejavu v aktuálnej situácii inklinuje k vyrovnávaniu sa autora s kontextom, napr. jazykový prejav autora s výrazným sklonom k slobode inklinuje k narúšaniu všeobecne platných noriem a k originálnemu „slobodnému a uvoľnenému“ spôsobu používania jazyka bez akceptácie noriem – jazykových, etických, kultúrnych a iných.

Nadnesene môžeme povedať, že každý z nás vo svojej komunikácii – nielen písomnej, ale aj ústnej – zanecháva svoj lingvistický „odtlačok prsta“.

Jazyková expertíza je považovaná za jednu z najmladších metód kriminalistiky, ktorá sa iba nedávno etablovala medzi uznávané kriminalistické metódy. V skutočnosti sa však poznatky analýzy jazykového prejavu využívali už v päťdesiatych rokoch ako súčasť písomoznaleckej expertízy, ktorá slúžila na identifikáciu autora a prispievala k identifikácii pisateľa textu.

Rovnako dlhú históriu má aj skúmanie lingvistickej stránky hlasu ako súčasť posluchovej analýzy skúmania hlasu osoby v kriminalistickej fonoskopii. S rozvojom kriminalistiky, ale aj vlastnej jazykovej expertízy, sa zdokonaľovala aj táto metóda, došlo k jej osamostatneniu a v systéme kriminalistiky si našla samostatné miesto. Nepochybne významným podielom k tomu prispel aj rozvoj informatiky a komunikácie, a to z hľadiska metodologického, ale aj pohľadu vytvárania kriminalistických stôp (predovšetkým internet).

Jazyková expertíza/analýza umožňuje individualizovať osobu – identifikovať autora textu a prípadne i jeho pisateľa. Patrí k tým najnáročnejším znaleckým skúmaniam:

- Autor a pisateľ jazykového prejavu nemusí byť totožná osoba. V takýchto prípadoch sa pisateľ stáva spoluautorom písaného textu (najmä v pravopisnej, ale aj lexikálnej, štylistickej rovine). Takýmto javom sú poznačené napr. vyšetrovateľom PZ vyhotovené zápisnice o výsluchu svedka; osobou riaditeľa sekretárke/asistentke diktované listy; jednou osobou vyhotovené listy a iné písomnosti, ktoré sú opatrené pravým podpisom druhej osoby; rôzne súdne podania právnych zástupcov vyhotovené v mene svojich klientov a na základe klientom písomne vyhotovených podkladov; bakalárske, diplomové a i. práce, v ktorých sú parafrázované myšlienky

až doslova prevzaté texty iných autorov bez uvedenia (citovania) pôvodného autora; rôzne texty umeleckého charakteru bez uvedenia, že tieto boli vyhotovené ako adaptácie diel iných autorov (takou môže byť napr. na motívy poviedky iným autorom vytvorená rozhlasová hra) a pod.

- Autori, pisatelia s vyššou vzdelanosťou a jazykovou úrovňou dokážu metódou kompilácie vytvoriť také jazykové prejavy, ktoré budú zámerne vykazovať znaky iného autora, pisateľa, a to v prípadoch, keď falšovateľ má k dispozícii pôvodné autorské prejavy osoby, ktorú sa snaží napodobniť, resp. v neskoršom období obviňiť z autorstva sporného textu. Falšovatelia môžu využiť aj pomoc, radu iných osôb (napr. učiteľov základných, stredných škôl, ktorí majú skúsenosti s analýzou, opravou, hodnotením písaných jazykových prác žiakov, študentov) a často, žiaľ, aj samotných znalcov.
- Sporné texty sa nevyznačujú identifikačne hodnotnými znakmi, sú bežnými jazykovými prejavmi a v jednotlivých jazykových rovinách skúmania vykazujú znaky, ktoré sa môžu vyskytovať v písaných prejavoch viacerých autorov/pisateľov súčasne (takými sú rôzne písomnosti vyhotovené podľa vzorov dostupných napr. aj na internete). Často sa stáva, že autor/pisateľ má k dispozícii počítačom vyhotovený text, ktorý mu bol poskytnutý elektronickou formou od iného autora/pisateľa. Takto sa pôvodný text stáva základom vytvorenia v poradí druhého textu, pričom znaky formálnej úpravy pôvodného textu, ale aj niektoré časti pôvodného textu, sú zachované, doslova prevzaté aj s niektorými pravopisnými a pisárskymi chybami. Takýmto znakmi sa vyznačujú aj samotné znalecké posudky, ktoré boli vytvorené viacerými znalcami z jedného a toho istého znaleckého pracoviska.

Jazyková/slovná manipulácia je jednoduchšia aj vďaka informáciám, ktoré sami o sebe zverejňujeme na webe.

Na internete o svojej osobe poskytujeme množstvo údajov: kde bývame, kde pracujeme, ako vyzerá naša rodina, z čoho napr. ochorieme, čo sme varili a i. Na základe týchto informácií sú vytvárané správy prispôbené a adresované konkrétnemu príjemcovi, resp. konkrétnej cieľovej skupine príjemcov. Robia to okrem iného aj reklamné spoločnosti, ale aj autori falošných správ, resp. podvodní predajcovia, ktorí sa snažia informáciami zasiahnuť naše „najsilnejšie miesto“.

Ďalšou otázkou je určovanie úmyslu/zámeru autora alebo odosielateľa textu. Tento zámer možno určiť pomocou sémantickej a pragmatickej interpretácie jazykových významov – aj možnosti využiť forenznú lingvistiku v prípadoch, napr. ohovárania, urážok, cyberstalkingu (používanie internetu alebo iných elektronických prostriedkov na prenasledovanie alebo obťažovanie jednotlivca, skupiny alebo organizácie) a i. Nejde len o skúmanie významov na základe slovníkových zdrojov, ale aj o naznačenie kontextových významov vyplývajúcich z analýzy použitého slova v kontexte – napr. pri slove figa (dostaneš figu, stojí to za figu, sladká figa...). Význam slova je v podstate jeho sémantická reprezentácia obsahujúca jeho etymológiu (pôvod slova), slovníkovú definíciu, všetky lexikálne formy, význam slova v texte, jeho konotáciu (významový alebo štylistický odtieň doplnujúci základný význam slova), metafory, metonymá (prenesenie významu z východzieho slova na cieľové na základe vecnej, logickej alebo vnútornej súvislosti), synonymá, antonymá a i., čím vzniká konkrétny obraz daného pojmu.

Pri individuálnej identifikácii však „nestačí zhoda niekoľkých, hoci veľmi nápadných javov, ale potreba vyčleniť taký komplex zhodných znakov – za súčasnej absencie podstatných rozdielnych znakov – ktorý by bol schopný odlíšiť jazykový prejav jednej osoby od druhej“.⁹

Napr. znaky lexikálne a pravopisné nemusia byť pre identifikáciu autora vždy dostačujúce, táto rovina je veľmi často úmyselne menená alebo podlieha napodobňovaniu. Tu je dôležité pripomenúť, že osoba s vyššou písárskou a vyjadrovacou úrovňou vie túto úroveň znížiť, čo sa aj veľmi často deje. Veľmi často to pozorujeme napr. pri čítaní komentárov k príspevkom, najmä pri autoroch, ktorí publikujú pod nickom. Pri príspevku týkajúcom sa v súčasnosti tak populárneho výrazu „dezoláti“ sú ich komentáre na úrovni „dezolátov“ – množstvo gramatických chýb: „ouca, hamba, viskusaj, debyl a i.“. Potom naďabíme na komentár toho istého autora pod príspevkom k inej téme – napr. predaj domu – ukážkovo gramaticky a štylisticky na vysokej úrovni. Prirodzene, osoba s nižšou písárskou a vyjadrovacou úrovňou nevie túto úroveň zvýšiť, ale stretávame sa pri občasnej analýze diskusií so zaujímavým faktom – títo prispievatelia obľubujú odborné výrazy a terminológiu, ktorými sa snažia do určitej miery tú svoju vyjadrovaciu úroveň pozdvihnúť. Často používajú terminológiu v zlom kontexte, keďže pojmom nerozumejú, čo vedie k zábavným situáciám.

Na identifikáciu autora je naopak nevyhnutná rovina syntaktická, kompozičná a rôzne písárske zvyklosti. Jazykové znaky je opäť možno rozdeliť do niekoľkých kategórií (podľa miery zhody) *na znaky zhodné* (podobné), *znaky rozdielne* a *znaky rozporné* (napr. primitívne pravopisné chyby a prepracovaná syntax).

Pri analýze písaného jazykového materiálu sa prihliada najmä na celkovú vyjadrovaciu úroveň, lexikálnu rovinu (slovnú zásobu jazyka), slovník (významová rovina), syntaktickú rovinu (stavba viet a súvetí), skladbu a ďalšie jazykové roviny (morfologická, sémantická a i.), spisovnú a nespisovnú vrstvu jazyka atď.

Pri rozbere je venovaná pozornosť výstavbe textu, jeho zvláštnostiam, logickému sledu, dĺžke a stavbe viet, voľbe slov, ich usporiadaniu a zvukovej podobe, zastúpeniu jednotlivých slovných druhov, krajových výrazov, internacionalizmov a málo frekventovaných slov, zastaraných alebo naopak nových (v slovníku mladšej generácie už spomínaných skratiek prevzatých primárne z anglického jazyka), emotikonov, značiek, opakovanie slov, použitie gramatických foriem (časy, činný alebo trpný rod, vidy, oznamovací, rozkazovací, podmieňovací spôsob a pod.). Dá sa to urobiť skúmaním použitia daného slova v rôznych kontextoch pomocou rôznych slovníkov a lingvistických korpusov. Lingvistický korpus je súborom textových údajov dostupných v elektronickej forme, pre slovenský jazyk je využívaný Slovenský národný korpus. Slovenský národný korpus je súborom jazykových korpusov, rôzne vybraných a usporiadaných zbierok elektronicke zaznamenaných textov pre slovenčinu. Primárne obsahuje rôznorodé slovenské texty od roku 1955.

Na základe jedinečných jazykových vlastností vytvára znalec z odvetvia jazyková expertíza jazykový profil autora. Môže poskytnúť charakteristiku jeho vzdelania, pôvodu a veku, vďaka čomu môže napr. vymedziť okruh podozrivých a pokiaľ má porovnávací materiál (teda texty napísané touto osobou), môže dokonca aj uviesť konkrétneho autora.

---

9 Musilová, V. *Co je forenzní lingvistika II.* s. 97–102.

Môže napr. tiež uviesť, či je slovenčina rodným jazykom autora, uviesť jeho národnosť alebo regionálnu príslušnosť, napr. či je to Zemplínčan, Záhorák, Oravčan, Rusín a pod., keďže vzhľadom na región pôvodu každý z nich v slovenskom jazyku robí iné chyby.

Je zrejmé, že čím viac sporného a porovnávacieho materiálu má jazykový expert k dispozícii, tým viac jazykových znakov (idiolekt) možno rozlíšiť a tým pravdepodobnejšie je vymedzenie skupiny ľudí, ktorým pripisujeme autorstvo textu. Pozornosť je venovaná aj interpunkcii – čiarky, pomlčky, otázniky, výkričníky, ich frekvencii, spôsobu použitia a písaniu veľkých či malých písmen.

Problematika jazykovej profilácie autora (interpreta) textu má v ére internetovej komunikácie mimoriadny význam. Už spomínaný pocit anonymity odosielateľa správy na internete je klamlivý a odosielateľ zanecháva okrem elektronickej stopy aj „stopu jazykovú“. Ak má jazykový expert druhovo zhodný porovnávaci materiál, môže určiť, či odosielateľom (autorom/interpretom) oboch textov môže byť tá istá osoba. Ak porovnávaci materiál pochádza od viacerých odosielateľov, stanovenie jazykových znakov môže byť užitočné pri vymedzení, ktorí odosielatelia by sa mali brať do úvahy pri identifikácii autorstva dôkazov. Do úvahy je potrebné zahrnúť aj špecifické vlastnosti internetovej komunikácie. Môže nastať zložitá situácia, keď sporné texty pozostávajú z materiálov zverejnených na internete a porovnávaci materiál pozostáva z aplikačných textov napísaných oficiálnym štýlom, t. j. sporný text a porovnávacie materiály patria do rôznych diskurzov.

Na základe syntaktických znakov je možné určiť súbor znakov charakteristických pre odosielateľa a jeho emocionálny stav. Emocionálne stavy sa v texte môžu prejavíť nielen pomenovaním pocitov či použitím vhodných jazykových prostriedkov, ale aj na úrovni formálnej štruktúry výpovede. Na základe formálnych znakov môže lingvista určiť, že daný výrok je emocionálnou výpoveďou, aj to, aké jazykové prostriedky to označujú, napr. vetné ekvivalenty alebo rečnícke otázky.

Z hľadiska štruktúrnych znakov a obsahu by mala byť kvalitatívna analýza dokumentov spracovaná na základe štatistických údajov (a nimi doplnená) s využitím korpusovej lingvistiky. Na zistenie alebo vylúčenie autorstva textu sa pri porovnávaní jednotlivých štylistických znakov v evidencii a porovnávacom lingvistickom korpuse používa test štatistického odhadu.

Je nevyhnutné podotknúť, že v praxi často nie je možné jednoznačne oddeliť autora od pisateľa, tzn., že napr. odosielateľ správy vôbec nemusí byť jej autorom. Text mohol byť skopírovaný, nadiktovaný, parafrázovaný, resp. prevzatý iným spôsobom.

Efektívnosť jazykovej expertízy teda závisí od viacerých faktorov, napr. od stavu analyzovaných materiálov, od počtu textov (čím viac textov, tým väčšia pravdepodobnosť určenia veľkého počtu jazykových znakov).

Znalec by mal mať lingvistické vzdelanie, pretože rozbor textov by mal pokrývať všetky úrovne jazyka – úroveň slovnej zásoby, správnosť pravopisu, kvalitu spôsobených chýb atď.

S cieľom zistiť rodový biolekt (dialekt podmienený rozdielnosťou pohlavia) sme realizovali malý prieskum v internetovej komunikácii prostredníctvom SMS/WhatsApp/

Viber/Instagram/Messenger/e-mail a overovali sme, či skutočne existujú výrazné rozdiely v jazyku internetovej komunikácie mužov a žien.

Pri zisťovaní rozdielnosti v internetovej komunikácii sme sa zamerali na počet emotikonov v správe, dodržiavanie diakritiky v texte, používanie skratiek, vulgarizmov a nárečových slov, resp. slangu v odoslaných správach.

Počet respondentov: 150

78 mužov (52 %)

72 žien (48 %)

Vzdelanie respondentov

Muži: základné – 2,5 %, stredoškolské (SŠ) – 74 %, vysokoškolské – 23 %

Ženy: základné – 0 %, stredoškolské (SŠ) – 80 %, vysokoškolské – 20 %

Vek respondentov

Muži:

Do 20 rokov – 3 %

Do 30 rokov – 42 %

Do 40 rokov – 43 %

Do 50 rokov – 5 %

Do 60 rokov – 4 %

Nad 60 rokov – 3 %

Ženy:

Do 20 rokov – 7 %

Do 30 rokov – 53 %

Do 40 rokov – 30 %

Do 50 rokov – 5 %

Do 60 rokov – 1 %

Nad 60 rokov – 4 %

Počet slov v odoslanej správe

U mužov sa počet slov v odoslanej správe pohyboval od 9 slov v správe u jedného respondenta až po 256 slov u ďalšieho. U žien sa počet slov v odoslanej správe pohyboval od 10 slov v správe u jednej respondentky až po 190 slov u ďalšej. V priemere muži napísali 25,5 slov v správe, ženy 28,35 slov v správe.

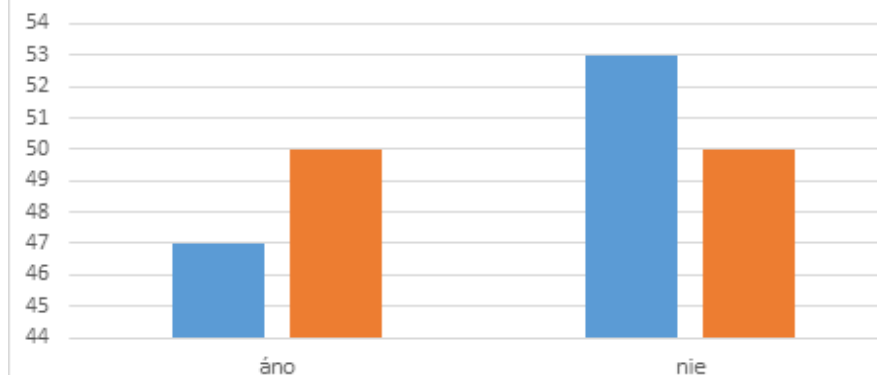
Počet priemerne použitých slov v správe sa teda rodovo výrazne nelíši.

Dodržiavanie diakritiky v odoslanej správe

Zatiaľ čo u mužov diakritiku dodržiavalo 47 % a nedodržiavalo 53 %, u žien 50 % diakritiku dodržiavalo a 50 % diakritiku nedodržiavalo. Diakritiku v porovnaní s mužmi dodržiavajú ženy len o 3 % viac.

Dodržiavanie diakritiky v textovej správe sa rodovo podobne ako v priemernom počte slov v správe líši minimálne.

Dodržiavanie diakritiky v odoslanej správe

Graf 1: Percentuálne vyhodnotenie diakritiky respondentov v odoslaných správach

Veď keď si nastavíme režim ráno na 6 to bude mega potom budeme mať celý deň pre seba vieš 😊 akože budem nadávať prvé 2-3 týždne ale tie raňajšie o 6 bude super

Obr. 1: Časť textovej správy: muž (29 r., SŠ) – dodržiavanie diakritiky

niektore musia byť v chlade, tak až tam mas chladnicku donesiem a keď nie mozem aj potom domov 😊 napisem ti keď prídu. ja dakujem

Obr. 2: Časť textovej správy: žena (30 r., SŠ) – nedodržiavanie diakritiky

Používanie emotikonov v odoslanej správe

Zatiaľ čo u mužov použilo emotikony v odoslanej správe 47 % a nepoužilo 53 %, u žien 60 % emotikony v správach použilo a 40 % žien v správach nepoužilo žiadny emotikon. Muži použili na správu 3,96 grafiky, ženy v priemere použili na správu len 2,32 grafiky.

Používanie emotikonov v textovej správe sa rodovo líši výraznejšie až 18 % v prospech žien v porovnaní s mužmi.

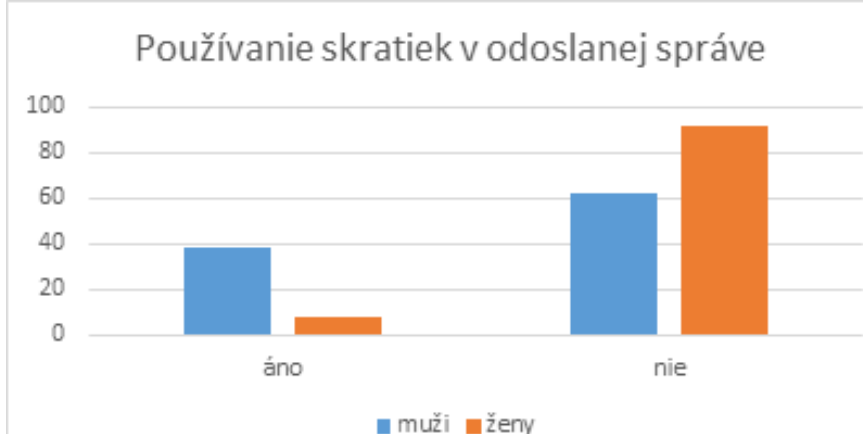

Graf 2: Percentuálne vyhodnotenie používania emotikonov v odoslaných správach

Používanie skratiek v odoslanej správe

Zatiaľ čo u mužov použilo skratky v správe 38 % a nepoužilo 62 %, u žien použilo skratky v správach len 8 % a žiadnu skratku v správe nepoužilo 92 % žien. Až o 30 % viac mužov používa skratky. Najčastejšie skratky: omg, pls, OK, wtf, o5, ta3, btw...

Používanie skratiek v textovej správe sa rodovo líši výraznejšie.

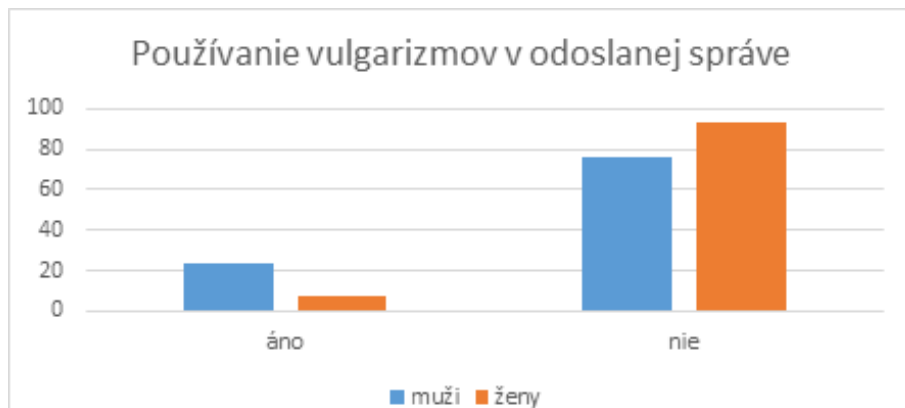

Graf 3: Percentuálne vyhodnotenie používania skratiek v odoslaných správach

Používanie vulgarizmov v odoslanej správe

Zatiaľ čo 24 % mužov v odoslanej správe použilo vulgarizmus a nepoužilo 76 %, len 7 % žien v správach použilo vulgarizmus a 93 % žien v správe nepoužilo žiadny vulgarizmus.

Používanie vulgarizmov v textovej správe sa rodovo líši a o 17 % mužov ich používa v správach viac ako ženy.

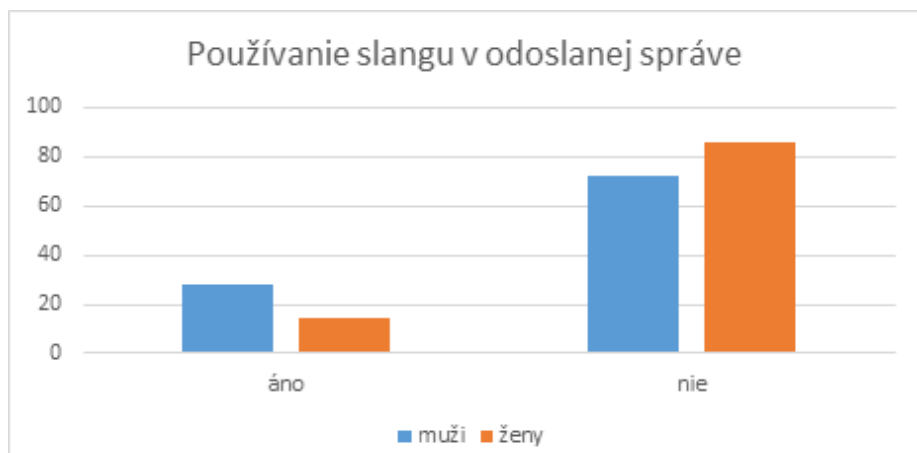

Graf 4: Percentuálne vyhodnotenie používania vulgarizmov v odoslaných správach

Používanie slangu v odoslanej správe

Zatiaľ čo u mužov nárečové slovo alebo slang použilo v správe 28 % a nepoužilo 72 %, u žien 14 % použilo nárečové slovo alebo slang v správe a 86 % žien v správe nepoužilo žiadne nárečové slovo alebo slang. Napr.: semka, hej, abo, čuješ, servus, nebars, tane, vydrula, padlaš...

Používanie nárečových slov alebo slangu v textovej správe sa rodovo líši, o 14 % viac mužov ich používa vo svojich správach v porovnaní so správami odoslanými ženami.

Graf 5: Percentuálne vyhodnotenie používania slangu v odoslaných správach

Záver

Tradičnú a internetovú komunikáciu v prvom rade spája ich účel – a to odovzdanie konkrétneho komunikátu, posolstva, informácie alebo rozprúdenie diskusie. Spoločnými znakmi internetovej komunikácie a tradičnej komunikácie sú dynamický charakter (správu je možné nielen prijať, ale na ňu aj reagovať), vzájomná interakcia (vzájomné pôsobenie) príjemcu a odosielateľa správy, sociálny proces – jedinec nekomunikuje sám so sebou (komunikácia sa týka minimálne dvoch jedincov), používanie špecifickej symboliky zrozumiteľnej pre obe strany, ako aj označenia súvisiaceho buď s danou kultúrou alebo kontextom, v akom sa používa. Špecifickým znakom komunikácie je cieľavedomé vyjadrenie určitých posolstiev a ovplyvňovanie emócií.

V tradičnej komunikácii svoje emócie vyjadrujeme veľmi jednoduchým spôsobom – rozprávame o nich, kričíme, smejeme sa, gestikulujeme (svedčia o nich nielen hovorené slová, výrazy, ale aj tón nášho hlasu). V kyberpriestore je to iné – tam je to najmä písané slovo, zloženie viet, výber výrazových prostriedkov alebo rôznych znakov. Vizualný kontakt je možné nadviazať aj cez internet, no najčastejšou formou komunikácie a prenosu správ naďalej zostáva písané slovo. Prijímanie správ je založené na vnímaní jazyka, v ktorom sú formulované. Výber vhodných slovných spojení a štylistických prostriedkov umožňuje zdôrazniť a zhodnotiť určité hľadiska diskutovanej témy, ako aj prezentovať ju z konkrétneho uhla pohľadu.

V krátkom prieskume sme zistili, že jazykový prejav je veľmi individuálny a neexistujú výrazné rozdiely v jazyku internetovej komunikácie mužov a žien. Skúmanie internetovej komunikácie s využitím jazykovej expertízy, napriek anonymite autorov/odosielateľov, je reálne. Jazyková expertíza v internetovej komunikácii použije okrem písaného slova, zloženia viet, výberu výrazových prostriedkov aj znaky písma, výrazové prostriedky, obohacujúce komunikát pisateľa o vyjadrovanie emócií, ktoré v kyberpriestore inak nemajú dostatočný priestor na vyjadrenie. Prakticky to znamená, že pri skúmaní internetovej komunikácie je možné využiť aj skúmanie grafiky v texte, ktorá vyjadruje skryté emócie a vlastnosti osoby.

Literatúra

- FALTÝNEK, D. *Co je nového v lingvistice*. Praha: Nová beseda, 2017, 96 s.
- FINDRA, J. Štylistika internetových textov. In: *Slovenská reč*, roč. 62, č. 5/1997, s. 1–14.
- FINDRA, J. Elektronická komunikačná sféra a jazyk internetovej komunikácie. In: *Kultúra slova*, roč. 43, č. 1/2009, s. 11–18.
- HUMENSKÁ, M. *Kriminalistické skúmanie jazykového prejavu*. Dizertačná práca. 1. vyd. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2018.
- KRAJNÍK, V. a kol. *Kriminalistika*. 1. vyd. Bratislava: Akadémia PZ, 2005. 356 s. ISBN 80-8054-356-9.
- KRAJNÍKOVÁ, M., MASNICOVÁ, S., ZELENKOVÁ, M. Možnosti kriminalistického skúmania listín. In: *Vyšetovanie – zákonný a spravodlivý postup: zborník vedeckých prác*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2018, s. 92–98. ISBN 978-80-8054-757-8.

- LEARY, T. *Chaos a kyberkultúra*. 1. vyd. Praha: Maťa, 1997. 372 s. ISBN 80-86013-23-5.
- MUSILOVÁ, V. Co je forenzní lingvistika II. In: *Čeština doma a ve světě*. Praha: ÚČJTK FF Univerzity Karlovy, 2015, roč. XIII, s. 97–102. ISSN 1210-9339.
- MUSILOVÁ, V. Forenzní lingvistika ve znalecké praxi. 1. část – Anonymní komunikace. In: *Kriminalistický sborník*, roč. 62, č. 2/2018, s. 60–62.
- MUSILOVÁ, V. Forenzní lingvistika ve znalecké praxi. 2. část – Neanonymní komunikace. In: *Kriminalistický sborník*, roč. 62, č. 3/2018, s. 53–57.
- NOVÁKOVÁ, V. Jazyková expertiza. In: *Kriminalistický sborník*, č. 3/2021, s. 79–80.
- VAŇKO, J. *Komunikácia a jazyk*. 1. vyd. Nitra: UKF, 1999. 201 s. ISBN 978-80-805-0253-9.

Iné zdroje

- <https://www.nbu.gov.sk/kyberneticka-bezpecnost/nbac-slovnik-hybridne-hrozby/index.html> [online]. cit. 21.9.2023
- <https://ucjtk.ff.cuni.cz/wp-content/uploads/sites/57/2015/11/CDS2005-34.pdf> [online]. cit. 20.10.2023
- <https://polska-zbrojna.pl/Mobile/ArticleShow/35844> [online]. cit. 21.10.2023